

N:o 217.

Af herr M. Dahn, om tillägg till 107 § regeringsformen.

Då anmärkning med afseende på brister i förvaltningen inom riksstyrelsen och i fråga om förbiseende eller underlåtenhet af statsråd, att — som det heter — iakttaga rikets sannskyldiga nytta, i konstitutionsutskottet varit ifrågasatt, har resultatet, snart sagdt, alltid blifvit det, att ena *kammarhalfvan* inom utskottet stått emot *den andra*.

Äfven om man från första kammarsidan stundom fått höra en både saklig och ej just om belåtenhet vittnande kritik öfver någon regeringshandling och förhoppning uttalas, att dylikt åtgörande ej må framdeles upprepas, stannar dock resonnementet dervid, att den anmärkta åtgärden ej är af den beskaffenhet, att en så väldig apparat som 107:an regeringsformen *med nu vedertagna uppfattning* bör tillämpas. Och under sådana omständigheter kan det nog i många fall vara rätt; ty det kan ju förekomma anmärkningsvärda förhållanden, som kräfva rättelse — om så är möjligt — och der ett upprepande af desamma för framtiden bör förebyggas, utan att det därför af Riksdagen nödvändigt behöfver äskas, att vederbörande statsråd i anledning af den gjorda anmärkningen må skiljas från sitt embete. Det var också praxis i början af det statsskick, som infördes år 1809, att anmärkning gjordes mot Konungens rådgifvare, utan någon slags personlig hänsyftning. Men utskottet ansågs då också *ega rätt att föreslå skrifvelse till Kongl. Maj:t om rättelse i anmärkta förhållanden*; något som äfven tillämpades under en följd af riksdagar från och med år

1815. Och enligt min uppfattning framgår det af 107:de paragrafens regeringsformen innehåll att en latitud finnes, som medgifver anmärkning, så att säga, *både med och utan klubba*, eller att det ingalunda är nödvändigt, för att vinna rättelse i en klandervärd regeringsåtgärd, att begära ett ministerskifte.

Biskop Hallström framhåller också i sin reservation vid déchargebetänkandet 1851, »hurusom dylika framställningar utan ringaste hänsyftning till klander mot Konungens rådgifvare finnas redan vid 1815 års riksdag vedertagna och ansågos då vara *en följd af utskottets yttranderätt*.» »Män», (säger han vidare) »sutto på den tiden uti utskottet, hvilka icke blott redan lagt en närmare hand vid konstitutionens utbildande, utan ock med oförbruten omsorg deruppå fortfarande arbetade; och de måste fördenskull tänkas med dess anda väl förtrogne».

Och han anför vidare såsom bevis för konstitutionsutskottets rätt att föreslå skrifvelse till Kongl. Maj:t, att af de ledamöter inom utskottet, hvilka hyste en sådan mening, blefvo två talmän inom särskilda stånd och en statsråd. Slutligen förklarar han sig hafva svårt att inse, huru någon på fullt allvar vill hålla fast vid ett under ett par nästföregående riksdagar antaget bruk, »som i sträng slutföljd vill ju ändock innebära, att icke någon större eller mindre felaktighet, icke ens den ringaste uraktlåtenhet vid regeringsärendenas behandling, skulle kunna till Rikens Ständers kännedom framdragas med mindre att dertill borde fogas — en personlig tillvitelse. Icke kan detta bruk hafva sin grund i en sund lagstiftning. Det ligger fastmera något oädelt i detta förfarande, som just därför icke kan vara det rätta och sanna. Så vidt min uppfattning sträcker sig, är ock opinionen derom fullkomligen ense, att den åtgärd, som 107:de paragrafen regeringsformen medgifver Rikets Ständer, icke må i otid vidtagas, utan fast heller för högst sällsporda fall besparas».

»Men en vidare reningsprocess synes mig af nöden, och det allmänna tänkesättet bör fortskrida till den mognad och utbildning, att äfven erkännes det billiga, rätta, såsom ock det lag- och författningensliga deri, att, om *någon tillstyrkt regeringsåtgärd* skulle förekomma det granskande utskottet icke vara till fullaste mått i öfverensstämmelse med önskningsarne för samhällets väl eller den fria författningens friaste anspråk, samma utskott då ingalunda, för att kunna fästa härå en tillbörlig uppmärksamhet och med hänsigt till framdeles inträffande enahanda fall tillvägabringa någon rättelse, må finna all annan utväg spärrad, och hafva intet val,

blott den ovilkorliga förpligtelsen att mot en eller flera af Konungens rådgifvare uppträda med en officiel angivelse, hvilken, om mera en tom form än verklig mening till yrkande om ansvar, derigenom, rådes jag, blott desto snarare ikläder sig skenet af ett förhatligt klanderbegär eller ett föga behörigt missfirmande.»

En i konstitutionella frågor förfaren ledamot af Riksdagen har vid 1886 års riksdag uttalat som sin åsigt: »att anmärkningsvärda vare sig rådslag eller uraktlåtenheter måtte af utskottet i dess betänkande omförmälas under *uttrycklig förklaring, att med en sådan redogörelse icke afsåges en hemställan till Konungen, att han ville afskeda den rådgifvare, till hvilkens embetsförvaltning det anmärkta fallet närmast hör*».

Och han åberopar bland annat som stöd för sin åsigt den praxis, som gjort sig gällande under en följd af riksdagar i början af det nya statsskicket efter 1809. Vidare säger han sig hafva velat uttala den meningen, »att ett tillägg till 107:de paragrafen regeringsformen, hvarigenom ofvan omförmälda praxis blefve otvetydigt och oomtvistligt legaliserad, torde vara det verksammaste medel att göra den politiska ansvarighet, som 107:de paragrafen regeringsformen afser, till en verklighet och att förhindra det konstitutionsutskottets granskningsarbete oftast nedsjunker till en tom formalitet».

Nu synes emellertid den uppfattningen allt mer och mer hafva vunnit insteg i medkammaren, att en anmärkning — om äfven i motive-ring aldrig så foglig — dock utgör en prickning och en vink åt vederbörande statsråd att afgå.

Genom sådan ömtålighet nedsjunker ju, som ofvan nämnts, konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokollen till en ren formalitet eller rättare en parodi på hvad dermed af 1809 års grundlagsstiftare helt visst var afsedt.

Jag anser det därför ej möjligt att få någon rättelse i nuvarande missförhållanden, utan att ett tillägg göres till 107:de paragrafen regeringsformen, hvarigenom ett, så att säga, särskildt *anmärkningsmoment* för mindre betydande felaktigheter införes, då ingen tvekan med afseende på meningen med gjorda anmärkningar bör kunna komma i fråga, och följaktligen ej heller en långt drifven finkänslighet behöfver hindra någon från att vara med om en sådan anmärkning, som ju blott är ämnad att vinna rättelse i origtigt förfarande och erinran om iakttagande af större varsamhet framdeles.

På grund af det anförda vågar jag därför föreslå,

att följande tillägg till § 107 regeringsformen efter första stycket måtte af Riksdagen antagas hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

Skulle utskottet under sitt granskningsarbete iakttaga brister och missförhållanden i statsförvaltningen eller eljest anmärkningsvärda förfaranden, ege utskottet ock föreslå Riksdagen aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t, med hemställan, att, der så ske kan, rättelse i anmärkta förhållandet må ega rum, äfvensom att ett upprepande af detsamma för framtiden må förebyggas.

Stockholm den 26 februari 1898.

M. Dahn.
